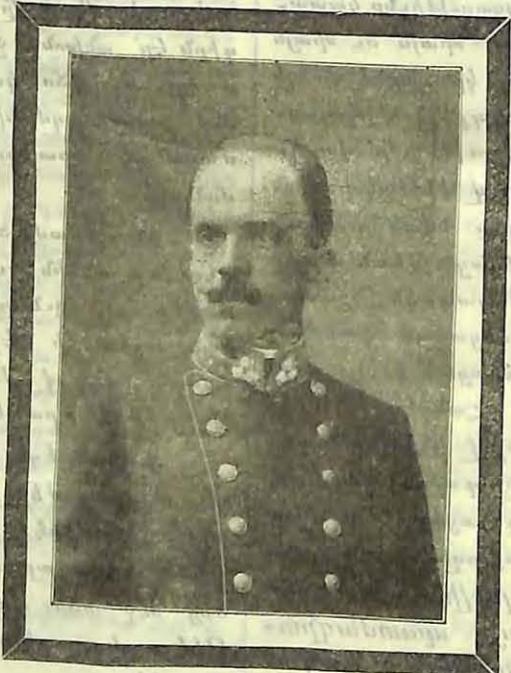

ՈՒՍՈՒՅՉԸ ՊԵՏ ԳՐ. Մ. ԲԻՏՆԵՐ

Հայագիտութիւնը բաց ի չ. Գալէմ-
քեարեանէ կ'ողջայ նաեւ ուրիշ մեծ կորուստ մը
յանձին Ուսուցչապետ Դր. Մ. Բիտնեցի, որ
1918ին Ապրիլ 7ին իր 48 տարեկան տակաւին
առողջ հասակին մէջ լին արդեամբ եւ վաստա-
կով փոխեցաւ յաստեացս՝ թողով իր բարե-
կամներն ու աշակերտները անմխիթար տրտմու-
թեան մէջ: Ուսուցչապետը երկայն ժամանակէ
ի վեր տեղւոյս համալսարանին մէջ հայե-
րէնի ուսուցիչն էր եւ
իրեն շնորհիւ է որ այսօր
վիեննայի մէջ բազմաթիւ
հայերէնագէտներ կան, ու-
րոնք հայերէնի եւ առ հա-
տարակ հայութեան հայող
ինդիւրներու մեծ շահա-
գրգռութիւն կը ցուցը-
նեն եւ խմբագրութեանս
հետ ամենամերտ յարա-
բերութեան մէջ են: Ասոնց
մէջն յիշատակութեան
արժանի է մանաւանդ
հայերէնի ներկայ ուսու-
ցիչը՝ Պրոֆ. Դր. Փր.
Արեւից, որ այժմ մտադիր
է մինչեւ անգամ Գեր-
մանացիներու համար գեր-
մաներէն-հայերէն քե-
րականութիւն մը հրա-
տարակել, որ եւ կը

Պրոֆ. Դր. Մ. ԲԻՏՆԵՐ

յուսանք թէ քիչ ատենէն լոյս կը տեսնէ:
Եթէ Հանգուցեալը Հայ բանասիրութեան
մէջ շտացաւ այն հեղինակութիւնը, ինչ որ
օր, համար Հիւրշման մը եւ Մէյէ մը կը վայե-
լին այսօր, պատճառն էր գլխաւորաբար իր
բազմաձիւղ մասնագիտութիւնը: Հայերէնի հետ
ուսուցիչ էր Բիտնեցի նաեւ պարսկերէնի, եթով-
պացերէնի, ասորերէնի եւ տաճկերէնի եւ այս
իրարու կարծես տրամագծօրէն հակառակ լեզու-
ներուն այնպէս տիրած էր, որ շատերը նաեւ ըն-
թացիկ կը խօսէր, ինչպէս արարերէն եւ պարս-
կերէն, որոնց՝ 1912էն ի վեր ուսուցիչ էր նաեւ
Մէօզլինգի երբեմնի կայսերական հիւպատոսա-
կան ճեմարանին մէջ (K. k. Konsularakademie).
Հայերէնի սկզբնաւորութիւնն ըսաւ Փր. Միւլլեր
հայագէտին քով, զայն սակայն կատարելագոր-

ծեց Մխիթարեան Հայերուն օգնութեամբ,
զոր եւ յետոյ ամէն պատեհ առթիւն մեծ երախ-
տագիտութեամբ կը պատմէր: Բիտնեցի արեւ-
ելագիտութեան մէջ ունեցած արտակարգի
հմտութեան ամենացայտուն ապացոյցն է «Քրիս-
տոսի երկնառաք թուղթ», անվաւերական գրու-
թեան վրայ հրատարակած սքանչելի գործը¹,
որուն մէջ աւելի քան 30 բնագիրներ համե-
մատութեան առնուած են եւ այն՝ եօթ լեզու-
ներով, այսինքս՝ յունարէն, հայերէն, ասորե-
րէն, քարշուի, արաբերէն, եբրայեցերէն եւ
եթովպացերէն: Այս մեծ գործին պատկը կազ-
մեց հեղինակին կարգաւոր Ուսուցչապետու-

թիւնը, որուն բարձրացաւ
1906ին՝ գործքին հրա-
տարակութենէն հազիւ
քանի մը ամիս վերջը:
Վեց տարի վերջ ալ կայ-
սերական գիտութեան ճե-
մարանին իրական անգամ
ընտրուեցաւ եւ այս բարձր
պաշտօնին մէջ մնաց մինչեւ
մահը: Հանգուցեալը ու-
րիշ բազմաթիւ գործքեր
ալ հրատարակած է, որոնց
մէջն ազգային տեսա-
կետէ նշանաւոր են մաս-
նաւորապէս գիււպաշտ
եղիտներու սուրբ գրքերու
հրատարակութիւնը² եւ
1911ին Հանգիսի 25ա-
մեայ Յօրեղեանին առթիւ
Յուշարձանի մէջ գրած՝

Einige Kuriosa aus dem
armenischen Dialekte der Walachei und der
Moldau, էջ 361—368, եւն:

Վիեննայի համալսարանը յանձին Պրոֆ.
Դր. Բիտնեցի իր ամենամեծ գիտնականներէն
մէկը կորսնցուց. զայս խոստովանեցան հրապա-
րակաւ նաեւ շատ մը Ուսուցչապետներ Հան-
գուցելոյն թաղման օրը Մէօզլինգի գերեզմա-
նոցը, ուր 200էն աւելի Ուսուցչապետներ եւ
Գոհտորներ եկած էին աշխարհահմուտ գիտնա-
կանին իրենց վերջին յարգութիւնն ընծայելու:

¹ Der vom Himmel gefallene Brief Christi zu seinen morgenländischen Versionen und Rezensionen. Denkschriften der K. k. Akademie der Wissenschaften. Wien 1905.

² Die heiligen Bücher der Jesuiten. Denkschriften der k. k. Akademie, Wien 1912.

համար: Միաբանութեանս եւ Խմբագրութեանս հողմանէ յուղարկւորութեան տխուր հանդիսին ներկայ էին Հ. Ն. Ալինեան եւ Գր. Հ. Ա. Մաշտիկեան, որոնք հայ ազգին եւ Միաբանութեանս հողմանէ իրենց սրտագին ցաւակցութիւններն յայտնեցին Հանգուցելոյն ընտանեաց եւ Վեհն. Նայի համալսարանին տեսչութեան¹:

ԵՍՊԲ. «ՀԱՆԳՆՍԻՍ»

Ա Ձ Գ Ա Յ Ի Ն

Հ Ա Ս Խ Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Ս Ա Կ Ա Ն Է Թ Է Գ Ա Ն Ո Ւ Կ Ն

Հատ տարակուսական է թէ գանուկն տակաւին ազգեր, որոնց խնայած ըլլայ համաշխարհային պատերազմը: Ամեն ալ առ հասարակ պարպած են դառնութեամբ լի բաժակը, ամեն ալ կը ցուցնեն տակաւին այն ահագին վէրքերն ու հարուածները, զորոնք ստացած են այս ամենաւեր պատերազմէն: Սակայն Հայուն կրածն ու աղէտը անհամեմատելի է եւ անպատմելի: Փորձուած իրողութիւն է թէ հայ պատմբան մը, որուն պարաքն է իր ազգին անցեալն նկարել ըստ առարկայական պատկերին, երբ գրիչը ձեռքն կ'առնու իր այս պարաքը իրագործելու համար, առաջին անգամ անոր միտքը գրաւող գաղափարներն հայ ազգին թշուառութիւնները կ'ըլլան, որոնք կարծես թղթին վրայ պատկերանալու առաջին իրաւատէրներն ըլլային: Այսչափ շատ եղած էին արդէն մեր ցաւերը: Բայց 1915ին ճգնաժամը բոլոր նախընթացները գերազանցեց. հոս աղէտը ընդհանուր էր եւ արմատական: Տաճկական գաղտնութիւնը հարիւրաւոր հազարաւոր անմեղ Հայեր սրախտոխ ընելով՝ չգոհացաւ. անոր գլխաւոր նպատակն էր զմեզ անձեռ ընել, բռնալ երկրէս այն ցեղային ամրապինդ եւ հաստարմատ բունը, որուն մէկ բառով հայութիւն անունը կու տանք. որ իր առաւել քան 3000 տարիներու կեանքով բովանդակ աշխարհի ցուցուցած է թէ ինքը արժանի է ոչ միայն ապրելու, այլ եւ աստուածային Նախահնամուտներէն որոշուած է նպաստելու նաեւ մարդկային յառաջդիմութեան իր ինքնուրոյն ջանքերով եւ վաստակներով: Քաղաքակիրթ աշխարհքը ցնցուեցաւ եւ սարսուռը զինքը պա-

տեց, երբ Հայաստանի խորքերէն մեր ողբացեալ ազգակիցներուն յուսահատական աղիողորմ ձիւշերն ու աղաղակները լսեց: Բողբ բողբի յաջորդեցին եւ բազմութիւ հակացոյցներ կատարուեցան թրքական այս գաղանային անլուր աւարքներուն առջեւն անլուր համար: Այս թէ հաւաքաբար եւ թէ առանձնապէս բայց պաշտօնական ձեւի տակ առնուած քայլերուն մէջէն յիշատակութեան արժանի են մանաւանդ Բենտիկտոս Ժ. Լ. Էին ազգեցիկ դիմումներն ու բողբները, որոնք գէթ այն ազգեցութիւնն ունեցան որ տաճկական կառավարութիւնն զգաց, որ անտէր եւ անտերունջ չեն այն քրիստոնեաները, զորոնք՝ Եկեղ. պատմութեան մէջ չտեսնուած անգթութեամբ կը սպաննէ եւ բնաջինջ անգամ կ'ուզէ ընել: Հայ ազգը խորին շնորհակալութիւն եւ երախտագիտութիւն պարտական է Նորին Արքութեան, որ ամբողջ պատերազմի ընթացքին Հայ ազգին իսկապէս հայրախնամ գորով եւ սէր ցուցուց, որ իր դիմումներով ոչ միայն հաղարաւոր ընտանիքներ կորստէն ազատեց, այլ եւ այսօր իսկ հարիւրաւոր որբեր իր դրամական միջոցներով կը սնուցանէ եւ կը խնամէ:

Բենտիկտոս Ժ. Լ. Էին ձայնը արձագանգ դատու նաեւ իր միլիոնաւոր որդիներուն սրտին մէջ, որոնք մերթ աղօթքներով, մերթ հրապարակական ժողովքներով՝ գթութիւն եւ ողորմութիւն կ'աղաղակէին ազգի մը համար, որ մահուան դատապարտուած էր պարզապէս անոր համար, որ քրիստոնեայ է եւ բարբով եւ կրօնիւ մահմետականութեան հակառակ: Ինչպէս յայտնի է Աթոքիէ հայութիւնը միայն ազգային այս ճգնաժամին 7 եպիսկոպոս, 100 էն աւելի քահանայ եւ աւելի քան 80.000 հաւատացեալ կորսնցուցած է: Մինչ անդին տաճկական կառավարութիւնը ամեն սատանայական հնարք կը մտածէր իր գաղանութիւնները ծածկելու նպատակաւ, ասդին հանդիսական պատարագներ կը մատուցուէին Պարիս Արաբիեալ Ամեաի կողմանէ, ապա Լոնտոն, Հռոմ՝ եւ Ամերիկա մեր թշուառ զոհերուն հոգիներուն համար: Արաբիեալ Ամեա մինչեւ անգամ սրտաձմիկ քարոզով մը պատուեց քրիստոնէութեան այս անմեղ հերոսները:

Միայն Անեղրոնական Եւրոպա անդգայ մնաց: Անդգայ մնաց, վասն զի բրտսիական զինուորական վարչութիւնը ռազմագիտական եւ քաղաքական թաքուն նկատումներէ առաջնորդուած՝ չէր հաճեր որ Գերմանիոյ ժողովուրդը իմանայ ճշմարտութիւնը: Աւստրիացի զորապետ

¹ Հանգուցելոյն վրայ աւելի մանրամասն հմտ. «Հանդ. Ամս.» 1906: